

3. DÍL

ČESKÝ JAZYK

o stupeň výš

UČEBNICE PRO 6. ROČNÍK
základních škol a víceletá gymnázia

FRAUS Klett

OBSAH

8. Jak spolu mluvíme

KOMUNIKAČNÍ VÝCHOVA

- 96 Mluvení
(adresát, téma; připravený a nepřípravený mluvený projev;
vycpávkové výrazy)

SLOHOVÁ VÝCHOVA

- 99 Seznámení s popisem
(druhy popisu; popis osoby – charakteristika)

JAZYKOVÁ VÝCHOVA

- 102 Tvoření slov
(odvozování; přechylování; zdrobňeliny; skládání; přejímání)

MOJE POKROKY

106

9. Kouzlo čtení

KOMUNIKAČNÍ VÝCHOVA

- 108 Čtení (text; kontext; záměr)

SLOHOVÁ VÝCHOVA

- 110 Dopis osobní a úřední

JAZYKOVÁ VÝCHOVA

- 112 Základ věty
(podmět a přísudek; podmět několikanásobný, nevyjádřený;
přísudek slovesný, jmenný se sponou; shoda přísudku
s podmětem; předmět, příslovečné určení)

MOJE POKROKY

118

10. Co je psáno

KOMUNIKAČNÍ VÝCHOVA

- 120 Psaní
(adresát; typy textů; způsoby psaní; textový editor; font)

SLOHOVÁ VÝCHOVA

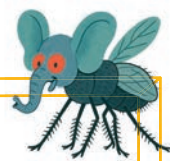
- 122 Opakování

JAZYKOVÁ VÝCHOVA

- 124 Co už umíme (opakování učiva)

MOJE POKROKY

126

ČESKÝ JAZYK

o stupeň výš

Hana Dufková, Kamila Homolková,
Mikuláš Preininger, Pavlína Synková,
Jana Šindlerová, Katerina Šormová

3. DÍL

UČEBNICE PRO 6. ROČNÍK
základních škol a víceletá gymnázia

Symboly používané v učebnici

 základní úroveň

  lehce pokročilý

  pokročilý

Jak spolu mluvíme

- Kolik slov a vět denně vypustíš z pusy? Ani se to nesnaž spočítat, jsou jich totiž tisíce! Mluvíme za všemožných okolností: když jsme veselí i když jsme zoufalí; mezi čtyřma očima, k celé třídě, ale často i sami k sobě. A pokaždé to vypadá trochu jinak.

- V této kapitole se podíváme blíže na rozmanité způsoby mluvení a ukážeme si, jak si mluvený projev připravit. Představíme si také popis, který často používáme při mluvení i psaní, když potřebujeme, aby si někdo uměl dobře představit něco, co zatím nezná nebo neumí. A v neposlední řadě se podíváme na to, jak se tvoří slova – jednotky, bez nichž by o nějakém mluvení a psaní nemohla být ani řeč.

Mluvení

Umíš říct ano?

Ze stromu se ozval hlas neznámého kluka: „No konečně, už jsem myslel, že nikdy nepřijdeš!“

Nina se vyděšeně podívala nahoru. Vyděšeně se podívala dolů.

„Vím, že jsi mě viděla, ale já tě viděl první.“

Nic na to neřekla. To nebyla ona, kdo tam stál. To nebyla ona, ke komu mluvil.

„Seděl jsem na stromě, když jste včera přijeli.“

Nina mlčela.

Ze stromu se ozval povzdech: „Umíš mluvit?“

Někdo přikývnul. To určitě přikývla ona.

„Už jsem se bál, že jsi němá. Umíš říct ano?“

„Ano,“ odpověděl zvláštní vzdálený hlas.

Nina si uvědomila, že byl její.

„Umíš říct něco dalšího?“

„Co děláš na našem stromě?“ zeptal se ten vzdálený hlas, co byl určitě její.

„Na vašem? Je na něm snad vaše jméno?“

„Je na naší zahradě, a proto je to náš strom!“

Vzdálený hlas zněl rozzlobeně. „Tak co tam děláš?“

„Sedím.“

„A proč?“

„Protože se na něm dobře sedí. Vyzkoušel jsem všechny stromy v okolí a tenhle je nejlepší.“

HAUGEN, T.: *Zeppelin*. 2019. Upraveno.

VÍŠ, ŽE...

Slovo **Němec**, kterým označujeme naše západní sousedy, vzniklo nejspíš ze slova **němý**. Slované tak kdysi začali říkat příslušníkům sousedního národa, kteří mluvili jiným jazykem, a kterým proto nerozuměli.

1 PRÁCE S TEXTEM

a) Kolik postav vystupuje v úvodním textu?

b) Najdi v textu všechny signály neverbální komunikace (komunikace beze slov).

+ c) Najdi v textu všechna příslovce, která popisují, jak se postavy v komunikační situaci cítily.

2 Ve dvojicích sepište, jaké různé příčiny může mít to, že je někdo němý, tedy že nedokáže nahlas promluvit. Svoje odpovědi porovnejte s ostatními.

3 a) Mluvil/a jsi někdy **do zdi** nebo **do dubu**? Tahle úsloví zachycují situaci, kdy mluvíme, ale druhý nás neposlouchá.
b) Zažil/a jsi nebo zažíváš situace, kdy tě nikdo neposlouchá? Jak se u toho cítíš? Napište na jednu část tabule, ve kterých situacích se to stalo/děje, a na druhou část slova, která vystihují vaše pocity.
c) Zeptejte se svého učitele nebo své učitelky: cítil/a se tak někdy během výuky? Co by mu/jí pomohlo, aby se to nedělo?

- 4 a) Vyber si jeden z obrázků a bez přípravy popiš v několika větách spolužákovi/spolužačce situaci na obrázku. Poté se ve dvojici vystřídejte.

- b) Teď máš tři minuty na přípravu, můžeš si udělat poznámky nebo si jen v hlavě utřídit, co chceš říct, a pak obrázek popiš znova.
c) Otázky pro toho, **kdo mluvil**: Kdy se ti mluvilo snadněji? Proč?
d) Otázky pro toho, **kdo poslouchal**: Kdy jsi popisu líp rozuměl/a? Proč?

Mezi **nepřípraveným** a **předem promyšleným projevem** jsou jasné rozdíly. V druhém případě si připravíme nejen to, co chceme říct, ale většinou i to, jak to chceme říct. Často si takový projev i předem zkusíme říct jen tak pro sebe. Dneska se u toho můžeme i nahrát na telefon!

Pokud nemáme s mluvením na veřejnosti zkušenosti, je normální, že jsme z toho **nervózní**. I **mluvený projev vyžaduje trénink**. Někdo má ale v momentě, kdy má promluvit, stažený žaludek, i když si to trénoval. Promluvit někdy vyžaduje velkou odvahu a sílu!

5 DISKUTUJTE

- a) U kterých komunikačních situací si připravíš předem to, co řekneš?

1. mluvený referát ve škole na téma starověký Egypt
2. plánovaná diskuse na občanské výchově na téma prezidentské volby
3. prosba o zvýšení kapesného adresovaná rodiči nebo rodičům
4. veřejné komentování školního florbalového zápasu
5. žádost o přidání knedlíků k obědu ve školní jídelně
6. nákup rohlíků v pekárně

- b) Odpověděli jste ve třídě stejně?

6 DISKUTUJTE

- a) Pusťte si společně aktuální krátké youtuberské video.
b) Bylo video spíš připravené, nebo youtuber/ka mluvil/a spíš spontánně? Podle čeho tak soudíš?
c) Doplně do následující věty dvě slova (nebo jejich tvary) použitá ve videu, která bys řekl/a v běžné řeči, ale která by tě překvapila třeba v televizních zprávách. Pak přidej přídavná jména, kterými tato slova zhodnotíš. Svoje řešení porovnej s ostatními ve třídě.

VÍŠ, ŽE...

To, jak skutečně mluvíme, můžeme dnes zkoumat díky takzvaným **jazykovým korpusům**. V **korpusech** najdeš elektronicky uchované nejrozličnější psané texty, mluvené projevy, ale i příspěvky ze sociálních sítí nebo SMS.

V televizních zprávách by mě překvapila slova _____ a _____, protože jsou moc _____ a málo _____.

Klimatizace do trafiky

Tož teďka mě volal minulý týden Karel a ptá se budeš mět po neděli čas já bych potřeboval kdyby zas sis odvezl auto ať ně to ztama zmizne. Já říkám eee já dojedu Karle tož já ti něco musím dat já sem tam jakby měl jednu klimatizaci tak sem mu dál klimatizaci [pauza] říkám v létě dyž bude **starěj** horko v trafice tož ji to zapni.

Podle Korpusu neformální mluvené češtiny

7 PRÁCE S TEXTEM

- Koho označuje slovo **starěj**? Jaký slovní druh to zde je? Nahraď ho jiným slovem se stejným významem, které není citově zabarvené ani urážlivé.
- Text je zapsán tak, aby věrně zachytil zvukovou stránku projevu. Zápis slov proto ne vždy odpovídá pravopisným pravidlům. Přepište společně text na tabuli tak, aby obsahoval všechny podstatné myšlenky, byl dobře srozumitelný a byl napsán spisovně a pravopisně správně.
- Která slova jste pozměnili nebo vůbec nepoužili?
- V textu při přepisování nebyla použita interpunkční znaménka. Jsou v přepisu místa, kam by se podle tebe hodila čárka nebo tečka? Shodnete se na tom ve třídě?

8 Rozhodni u dvojic vět, kde se vyznačený výraz používá vycpávkově a kde nese svůj běžný význam.

- Spíš jsme se tam shodli na tom, že **prostě** by se to muselo udělat do prázdnin. ✕ Iveta to řekla **prostě**, na rovinu a bez příkras.
- Mně to přišlo **jako** dobrý fór. ✕ **Jako** těžce nesl, že se s ní domluvil a vona to **jako** odřekla.
- Ty lidi se museli **nějak** dohodnout. ✕ **Nějak** jsem ti o tom ještě neměl čas přemýšlet.

Běžnou součástí mluveného projevu jsou vycpávkové výrazy a hezitační zvuky (srovnej angl. *hesitate* (váhat)). Mluvčí jimi nic konkrétního neoznačují. Užívají je zpravidla nevědomky, často když si potřebují promyslet, jak dále pokračovat (např. slovo **jakoby** a zvuk **eee**). Mezi často užívané vycpávkové výrazy patří slova **prostě, jako, vlastně, jaksí** nebo **vole**.

- Vyberte dva nebo tři dobrovolníky. Každému vymyslete jeden sport: dobrovolníci zkusí v pár větách popsat jeho pravidla. Buďte k dobrovolníkům vstřícní! Mluvené projevy nahrajte a pak si je společně pusťte.
- Ohodnoťte potleskem nebo známkami jako v gymnastice (1 nejhorší, 10 nejlepší), jak se popis pravidel sportu povedl.
- Vyskytovaly se v popisu vycpávkové výrazy a hezitační zvuky? Pokud ano, rušily vás při poslechu?

10 DISKUTUJTE

V jakých projevech by se podle vás měli mluvčí vycpávkovým výrazům a hezitačním zvukům vyhnout a proč?

Vždy bychom měli mluvit tak, aby nám náš **komunikační partner dobře rozuměl** – ať spolu mluvíme tváří v tvář, nebo telefonicky, ať jsme na klidném místě, nebo je kolem nás rušno. Mysleme na to, aby nám rozuměl i ten, kdo je od nás nejdál, či ten, komu už uši tolik neslouží. **Neměli bychom ale rušit ty, kterých se naše komunikace netýká.**

Seznámení s popisem

- 1** Do klobouku nebo krabice dejte několik menších věcí. Jednotlivě je poslepu vytahujte a popisujte, co držíte v ruce. Jak vám to bez pomoci zraku jde? Které smysly můžeme při popisování věcí a dějů využít?

- 2** Popisuj podle následujících zadání.

1. Jak **chutná** tvůj oblíbený koláč.
2. Jak **vypadá** tvé oblíbené triko?
3. Jak **zní** tvoje oblíbená píseň?
4. Jaká je tvá oblíbená **vůně**?
5. Jaké to je, když **pohládíš** srst svého mazlíčka nebo **sáhneš** do mokrého písku?

- 3** a) Ve dvojicích si vyberte jednu situaci a zahrajte podle ní divadelní scénku. Použijte v ní krátký popis.

1. Sediš v parku na lavičce a jíš zmrzlinu. Vtom za tebou přijde dívka a ptá se tě, kudy se dostane na autobusové nádraží. Popiš jí budovu i cestu, která není úplně jednoduchá.
2. Spolužák byl dlouho nemocný a nechodil do školy. Popiš mu, co se odehrálo v některých předmětech, ale také vztahy mezi ostatními spolužáky, na které se tě se zájmem ptá.
3. Jdete s kamarádem ze školy. Vtom k vám někdo přiběhne, strhne kamarádův batoh a uteče. Vy zachováte chladnou hlavu a zavoláte na policii. Popiš jim, kde jste, co se stalo a jak zloděj vypadal.
4. Dnes máš skvělý den. Přiběhneš domů a vyprávíš, jak se ti dařilo ve škole i na kroužku. Nezapomeň popsat překvapení, které tě dnes úplně dostalo.

- b) Teď napiš popis ze svojí scénky (kolem 30 až 50 slov). Začni u celku a postupuj k částem, aby popis v dané situaci dobře fungoval. Zapoj svoji fantazii.

- +** c) Jak se po jazykové stránce liší psaný popis (tvůj text) a mluvený (ztvárněný dialog)?
d) Slohové postupy se často kombinují, popisný např. s postupem vyprávěcím. Ve kterých výše uvedených situacích nebo jejich částech jsi kromě popisu využíval/a také vypravování?

S **popisem** se setkáváme v každodenních situacích, **běžně někomu popisujeme**, jak něco vypadá nebo funguje, jak má něco udělat nebo jak se někam dostane. Když **popisujeme**, chceme, aby **si druhý uměl představit totéž**, co máme na mysli my.

Rozoznáváme **tři základní druhy popisu**:

- **popis prostý**, kterému rozumíme i bez odborných znalostí,
- **popis odborný**, který předpokládá odborné znalosti tématu (odborným textům se budeme věnovat v dalším ročníku),
- **popis umělecký**, se kterým se setkáváme především v literatuře (někdy se mu říká **líčení**).
- zvláštním druhem je **popis osoby (charakteristika)**.

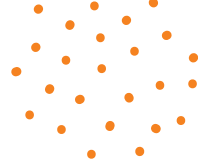
druhy popisu

prostý

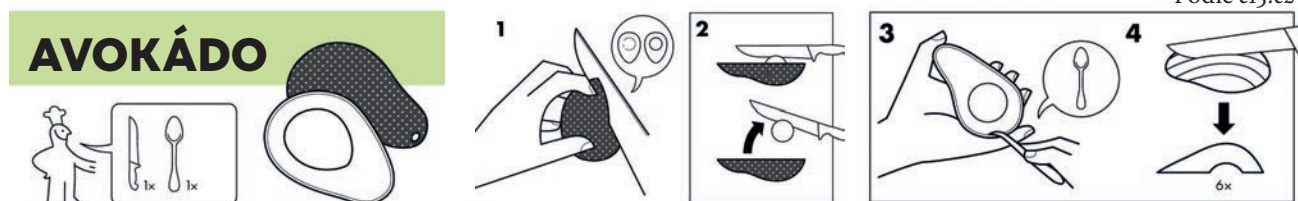
odborný

umělecký

charakteristika

- 4 a) Prohlédni si následující obrázek. Do jakého typu popisu bys jej zařadil/a?

- b) Víš, jak se tento typ textu nazývá jedním slovem? Kde se s takovým textem můžeš setkat?
- c) Je ti z obrázku jasné, jak při loupání avokáda postupovat, nebo ti některá informace chybí?
- d) Ve dvojici diskutujte, jak máš při loupání avokáda postupovat.
- e) Obrázkový postup přepiš do souvislého textu.

Při **sestavování popisu** je běžné dodržovat **logický postup**. Popisovat **začínáme celkovým pohledem** na objekt (jak vypadá, jaké jsou jeho tvary, rozměry, barvy atd.), potom **popisujeme části a jejich detaily**. Při popisu postupujeme **rovnoměrně** – např. odshora dolů nebo zleva doprava.

- 5 Představ si běžný předmět, např. penál, láhev na pití nebo jízdní kolo. Popisuj spolužákovi/spolužačce danou věc tak, aby ji dokázal/a nakreslit. Zaměř se na tvar a velikost, potom na materiál, barvu a další vlastnosti. Za jak dlouho pozná, jakou věc kreslí?

- 6 a) Porovnej popisy lesa 1 a 2: Který má delší věty? V kterém jsou věty lépe spojené dohromady? Kde je méně přídavných jmen? Kde je méně různých sloves? Na základě kterého z textů si dokážeš les lépe představit?

1. Zapovězený les rozhodně nevypadá na místo, kam by se leckdo nadšeně vydal. Stromy jsou prastaré, husté a divoce drsné po letech působení živlů. Ovšem jinak je prakticky neprůchodný, i když se o to lidé i zvířata občas pokouší. Což je obzvláště nebezpečné v noci, kdy jsou kořeny stromů a pařezy sotva viditelné a nízko visící větve a ostružiní jako nějaké pichlavé pavučiny zachytí všechno, co se mezi nimi chce prosmýknout.

2. Zapovězený les je strašidelné místo. Stromy jsou staré, jsou blízko u sebe, těžko se mezi nimi chodí. Lidé i zvířata tam často projít zkouší. V noci je to nebezpečné, protože není vidět.

Podle nogwarts.blogspot.com, upraveno

- b) V textu 1 vyhledej zajímavé jazykové prostředky (výrazná přídavná jména, slovesa, přirovnání aj.)
- c) V jaké sérii knih a filmů se Zapovězený les vyskytuje?
- d) Vyber si výraznou scénu z oblíbené knihy nebo filmu a popiš ji (min. 70 slov). Snaž se popisovat zajímavě (použij souvětí, i jiná slovesa než jen **být** a **mít**, přirovnání). Spolužáci mohou hádat, o které dílo se jedná.

Základem popisu je přesné a výstižné **pojmenování** (podstatná jména), důležité je ale také zdůraznění **vlastností** (přídavná jména). Pro lepší **orientaci** čtenáře v textu je vhodné užívat také **příslovce** (místa, času) a **předložky** (nad, pod, za, v...).

- 7** a) Podívej se na následující postavy a ke každému bodu vlevo napiš tři výstižná přídavná jména. Pokud nejsou z obrázků zřejmá, vymysli si vlastní – obrázky slouží pouze jako pomůcka.

1. Vlasy –	6. Hlas –
2. Oči –	7. Chůze –
3. Nos –	8. Oblečení –
4. Ústa –	9. Vlastnosti –
5. Pohled –	

- b) Ke každému bodu 1–9 z otázky a) vytvoř jedno přirovnání.

Popisu postavy se říká charakteristika. Pokud popisujeme, jak někdo vypadá, jedná se o **charakteristiku vnější**. Pokud popisujeme, jakou má povahu a jak se chová, jedná se o **charakteristiku vnitřní**. To, jaký někdo je, můžeme popisovat **přímo** (někdo je **hodný, nešikovný**), nebo **nepřímo** (někdo **by se pro druhé rozdál, je jako slon v porcelánu**). V charakteristice se často používají přídavná jména popisná i hodnotící a také přirovnání (oči **modré jako pomněnky**).

charakteristika

příma/nepříma

vnitřní/vnější

- 8** a) Přečti si text a vymysli pro ukázkou název.

Na kraji lesa u Kozího Hrádku jsem kdysi spatřil holku. No, holku! Trochu jako holka vypadala a trochu ne. Byla bosá, oblečená jen v roztrhaných hadrech, v pase převázaných provazem. Rozcuchané vlasy jí divoce vlály kolem hlavy a celý obličej měla umouněný. Ale zdálo se, že kdyby se umyla, mohla by být hezká.

„Co jsi zač?“ prolomila ticho jako první. „Když to chceš mermomocí vědět, řeknu ti to. Jsem strašidlo,“ odpověděl jsem a čekal, že se dá na útěk. „Strašidlo? Tak to jsme dva. Vlastně dvě. Já jsem totiž taky strašidlo,“ řekla vesele.

KLIMEK, H. *Strašidlář*. 2013.

- b) Řekni, co autor na **holce** popisuje.

- c) Doplň do popisu další tři věty, aby sis **holku** mohl/a ještě lépe představit.

- 9** a) Podívej se na obrázky vpravo. Jeden si vyber a popiš ho podle instrukcí.
b) Promysli si, jak popíšeš postavu celkově (vzhled, barvy atd.).
c) Zamysli se, jak popíšeš detaily (oblečení, doplňky, výrazy tváře, schopnosti, povaha atd.). Postupuj odshora dolů: začni hlavou.
d) Výsledný popis postavy nyní sepiš.
e) Porovnejte texty navzájem: použili jste nějaké shodné prvky při popisu stejného obrázku?

Tvoření slov

Co dělá tiskový mluvčí?

Tiskový **mluvčí** zajišťuje komunikaci úřadu nebo důležité osoby s novináři. Zastupuje někoho a **promlouvá** za něj. Oznamuje uzavření **smlouvy**, vyvrací **pomluvy**, zajišťuje veřejné **omluvy**, když se něco nepovede. **Mluví** vždy za svého zaměstnavatele, neměl by dávat najevo svůj vlastní názor. Také **domlouvá** tiskové konference. Musí být **výmluvný**, aby udělal dobrý dojem. Je jasné, že to nemůže být žádný **nemluva**, ale ani by to neměl být **mluvka**, co má plnou pusu **výmluv**.

Autorský text

1 PRÁCE S TEXTEM

a) Co mají vyznačená slova společného?

b) Podívej se na následující slovesa. Všechna byla utvořena od základového slova **mluvit**. Jakým způsobem?

omluvit, pomluvit, domluvit, promluvit, vymluvit se

+ c) Napiš aspoň dvě další slova s kořenem **-mluv-**. Kolik různých slov dáte ve třídě dohromady?

d) Myslíš, že je práce tiskové/ho mluvčí/ho jednoduchá, nebo obtížná? Proč?

2 a) Přepiš si následující dvojice slov do sešitu a nakresli mezi ně šipku od základového slova ke slovu, které od něj bylo utvořené. Podtrhni část, která se při tvoření nového slova přidala.

Vzor: zub → zubní

čaj

čajový

promluvit

mluvit

konvička

sypat

konev

vysypat

Odvozování je nejčastější způsob tvoření nových slov. Ze **základového slova** tvoříme nové slovo pomocí různých **slovotvorných prostředků** – předpon, přípon nebo koncovek.

Základové slovo	Odvozené slovo	Slovotvorný prostředek		
		předpona	přípona	koncovka
rychlý →	rychlost		-ost	
léto →	letní		-ní	
mluvit →	domluvit	do-		
vyzdobit →	výzdoba			-a

Odvozené slovo můžeme snadno vysvětlit pomocí slova základového: **rychlost** je veličina, kterou měříme, jak **rychlé** něco je. **Výzdoba** vznikne, když někdo něco **vyzdobí**.

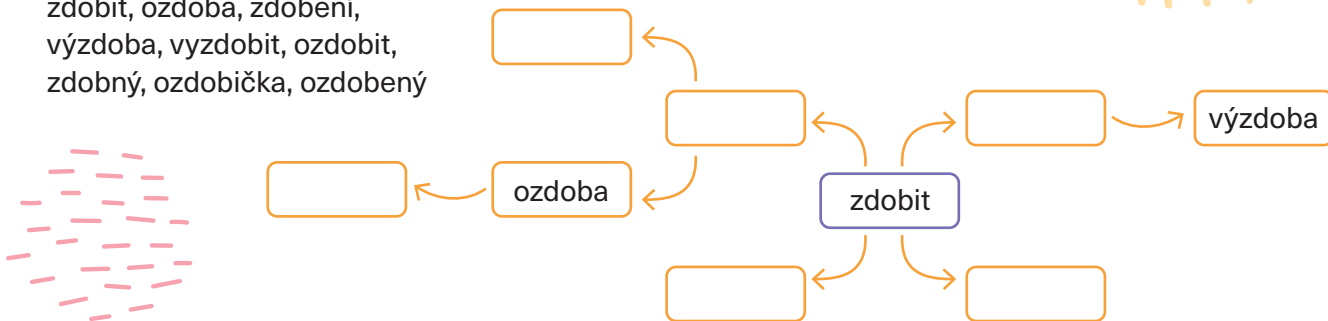
+ 3 a) Přidávej různé předpony ke slovu **skočit** a pozoruj, jak se mění jeho význam. Každé předponové slovo použij ve větě. Kolik různých slov vymyslíš? Napiš je.

b) Vyber si dvě z následujících přípon a pro každou vymysli čtyři slova, která jí končí. Od kterých slov byla odvozena?

Nabídka: -ář, -árna, -dlo, -ice, -yně, -ost

4 Dopln do grafu, jak byla postupně odvozována následující slova.

zdobit, ozdoba, zdobení,
výzdoba, vyzdobit, ozdobit,
zdobný, ozdobička, ozdobený

5 Přepiš následující slova do sešitu. Svislou čárou v nich odděl předponu od kořene. Napiš pravidlo, podle kterého poznáme, zda v těchto slovech psát zdvojenou souhlásku, nebo ne.

oddělit, odřít, oddaný, odolný, nejjistější, nejasný, nejednoznačný, rozzářit, rozbitý, rozzlobený, bezzubý, bezvládný, bezelstný

6 Podobné pravidlo použij i v případě přípony. Urči, od kterých slov byla odvozena přídavná jména v následujících spojeních, a doplň -n-, nebo -nn-. Cvičení napiš do sešitu.

telefo__í hovor, dřevě__ý můstek, de__í hlášení, nevi__á oběť, rodi__ý podnik, zlome__é kosti, rozpůle__é jablko, rostli__ý výtažek, pozva__ý host, ra__í cvičení, záchra__ý člun, prolha__ý obchodník, smaže__ý sýr, poho__é hmoty, teré__í auto, oboustra__ý zápal plic, celozr__ý rohlík

7 K následujícím slovům napiš protějšek v opačném rodě (ženský rod k mužskému, mužský k ženskému).

Podtrhni slovotvorné prostředky, které jsi použil/a.

manžel, přítel, obr, žába, husa, slon, vdova, vlk

8 Většina českých příjmení má mužskou i ženskou podobu. Řekni, jak zní protějšek následujících příjmení. Pokud si nejsi jistý/á, podívej se do výkladové části I/P.

Svoboda, Černá, Kučera, Hájková, Krejčí, Holý, Váňová

VÍŠ, ŽE...

Od 1. 1. 2022 mohou **ženy v České republice** používat i **nepřechýlenou podobu** svého **příjmení**. Jejich osobní volbu je dobré při komunikaci respektovat. Pokud žena používá nepřechýlené příjmení, zpravidla ho neskloňujeme (**Viděl jsi dnes v televizi Elišku Kaplický?**).

9 U následujících textů řekni, proč jejich autor použil právě vyznačená odvozená slova, a ne základová slova v závorce.

- Počkejte mi **chvilíčku** (chvíli/chvilku), mladá paní, hned jsem u vás. Tak, co si dáte, **kávičku** (kávu)? Dneska máme výborné **chlebičky** (chleby) se **šunčíčkou** (šunkou), nebo radši **dortíček** (dort)?
- Podívej se na to **štěňátko** (štěně). To je tak **roztomiloučké** (roztomilé), má taková **sladoučká** (sladká) **ouška** (uši) a **pacičky** (packy). A ten **čumáček** (čumák)!
- Ten náš **synáček** (syn) se zase vyznamenal.

Odvozování rodového protějšku se říká **přechylování**. Ve většině případů přechylujeme ženskou variantu od mužské, ale u některých slov to je i naopak (**vdova – vdovec**).

Zdrobnělina jsou odvozená slova vyjadřující, že je něco malé, roztomilé, nebo že se nám to líbí, máme k tomu **kladný vztah**. Můžeme je ale použít i naopak, když vyjadřujeme, že se nám něco nelíbí, máme k tomu **záporný vztah**, nebo o tom mluvíme **ironicky**.

Tajemná dvířka

Alenka je dívka, která se ocitne v podivuhodném světě, kde se dějí neuvěřitelné věci.

Najednou se octla před **dvounohým** stolkem a ten byl celý ze skla; byl na něm jenom zlatý klíček a Alenku hned napadlo, jestli není od některých dveří v síni. Ale ouha! Buď byl zámek moc velký, nebo klíček moc malý, žádné dveře se nedaly otevřít. Ale když podruhé obcházela síň, octla se před záclonkou, které si předtím nevšimla, a za ní byla dvířka nějakých patnáct palců vysoká; zkoušela zlatým klíčkem odemknout a sláva, klíček se k zámku hodil!

Alenka dvířka otevřela a před ní byla chodbička o nic širší než krysí díra. Alenka poklekla a tou chodbičkou hleděla do **divukrásné** zahrady. Zatoužila dostat se z té tmavé síně a procházet se mezi bujně kvetoucími záhonky a chladivými **vodotrysky**, ale nemohla dvířky prostrčit ani hlavu: „A i kdybych hlavou prošla, co je mi to platné, když neprojdou rameny. Kdybych se tak mohla skláp-nout jako **dalekohled**! Snad by to šlo, jenom vědět, jak na to.“ Ono totiž Alenku potkalo za tu chvíli tolik nevídaného, že už jí skoro všechno připadalo možné.

CAROLL, L.: *Alenka v kraji divů a za zrcadlem*. 2018.

SOUVISLOSTI...

Palce jsou délková míra používaná v některých anglicky mluvících zemích. Zjisti, kolik centimetrů je patnáct palců.

10 PRÁCE S TEXTEM

- Co asi na Alenku v zahradě čeká? A jak by se do ní mohla dostat? Vymysli, jak by příběh mohl pokračovat.
- Najdi v textu zdvojnáslená slova, napiš je v 1. pádě a podtrhni v nich příponu.
- Řekni, z jakých základových slov vznikla vyznačená slova. Je to jen jedno, nebo více slov?

- 11** Rozlož následující slova na dvě části, z kterých byla složena, a řekni, jaký je člověk, který má uvedené vlastnosti.

tvrdohlavý, lehkomyšlný, chladnokrevný, přímočarý, dobrosrdečný

Slova mohou také vzniknout **skládáním**. **Složená slova** vznikají spojením dvou nebo více základových slov (**vzducholed**), někdy zároveň s přidáním koncovky (**černovlasý**) nebo přípony (**celosvětový**).

- 12** a) J. K. Rowlingová, autorka knih o Harrym Potterovi a Mloku Scamanderovi, stvořila v kouzelnickém světě svých knih mnoho fantastických zvířat. Jejich názvy do češtiny přeložil Pavel Medek. Rozděl názvy do dvou skupin podle toho, zda vznikly odvozením, nebo skládáním.
třaskavec, tůňodav, blátoplaz, čmelotrysk, duhovce, huňáč, jedomet, jehlanka, mečoroh, měsíčník
- b) Řekni, co asi jednotlivé názvy vyjadřují.

- 13** a) Pojmenuj fantastické zvíře na obrázku. Zvolil/a jsi pojmenování odvozené, nebo složené?
- b) Vymysli vlastní fantastické zvíře, popiš jeho vzhled, vlastnosti, namaluj obrázek. Poté vymysli složené slovo, kterým ho pojmenuješ.

Jak rychle získat followery

Sociální sítě mají dnes tolik uživatelů, že je obtížné na nich vyniknout. Pokud získáte více **followe-rů**, více lidí uvidí vaše příspěvky a více uživatelů si vás začne všímat. Tady je několik osvědčených **tipů**, jak na to:

1. Ujistěte se, že je váš **profil** veřejný.
2. Použijte ty nejoblíbenější **hashtagy**.
3. Správně rozložte **frekvenci** nahrávání nových fotek.
4. Rozumně používejte **filtry**.
5. **Publikujte** jen ty nejlepší fotky.
6. **Aktualizujte** svůj účet jednou za den.
7. Zapojte se do **komunity**.
8. Použijte **aplikace** na získání více **lajků**.
9. Sledujte **celebrity**.

Podle wikihow.cz; upraveno

14 PRÁCE S TEXTEM

- a) Který z uvedených tipů na získání větší pozornosti na sociálních sítích ti přijde nejdůležitější? Přidal/a bys nějaké další pravidlo?
- b) Vysvětli význam vyznačených slov. Znáš všechna? Pokud ne, podívej se do *Akademického slovníku cizích slov* nebo význam vyhledej na internetu.
- c) Která z vyznačených slov nenajdeš v *Akademickém slovníku cizích slov* vůbec? U kterých slov tam nenajdeš vhodný význam? Proč ve slovníku nejsou?

Někdy je nejsnazším způsobem, jak najít nové pojmenování, **přejímání**, tj. že si vypůjčíme slovo z cizího jazyka. Takovým slovům říkáme **slova přejatá**.

- ✚ 15 a) Slovo **stream** (přejaté z anglického výrazu pro proud) používáme pro vysílání videí přes internet. Z následujících větných celků vypiš slova, která byla od tohoto přejatého slova odvozena.
1. Tato funkce výrazně usnadňuje streamování obsahu přímo z mobilu.
 2. Hra ještě nebyla představena veřejnosti, ale několik streamerů už dostalo možnost si ji zahrát.
 3. Akci budeme živě streamovat z prostor stadionu.
 4. Divadla sice nemohla vystupovat pro diváky, ale odehrané představení mohla aspoň odstreamovat.
 5. V živě streamované debatě zaznělo i několik urážek.
- b) Řekni, k jakému slovnímu druhu vypsána slova patří.

Nově přejatá slova se postupně stávají součástí českého jazyka a přizpůsobují se mu – začnou se **skloňovat** pomocí českých koncovek a pomocí předpon a přípon se od nich **odvozují** další slova s jinými významy. U slov, která se stanou pevnou součástí české slovní zásoby, se většinou nakonec počeští i **pravopis** (like x lajk).

SOUVISLOSTI...

Nejznámější slova přejatá z češtiny do jiného jazyka jsou **polka**, **robot**, **pistole** nebo **koláč**.

8

JAK SPOLU MLUVÍME

MOJE POKROKY

Co už vím

Vím, že to, jak mluvíme, přizpůsobujeme svému komunikačnímu partnerovi.

Vím, že mluvené projevy mohou být připravené nebo nepřipravené.

Vím, že v nepřipraveném mluveném projevu se častěji setkáme s nedokončenými výpověďmi, vycpávkovými výrazy či hezitačními zvuky.

Vím, že popis je běžnou součástí každodenní mluvené i psané komunikace.

Vím, že tradičně rozlišujeme tři základní druhy popisu a popis osoby – charakteristiku.

Vím, že popis má jako každý jiný slohový útvar svá pravidla – jak má být vystavěný a jakými jazykovými prostředky je toho vhodné docílit.

Vím, že nová slova můžeme tvořit např. odvozováním, skládáním nebo je přejmout z jiného jazyka.

Vím, že přechylováním vznikají rodové protějšky.

Vím, že význam přejatých slov si mohu ověřit např. ve slovníku cizích slov.

Co už umím

U každého tvrzení vyber obrázek, který odpovídá tomu, jak dobře danou věc ovládáš.

Umím si připravit krátký a jednoduchý mluvený projev a poté ho přednést ostatním.

Dbám na to, aby mi můj komunikační partner dobře rozuměl.

Umím v mluveném nebo psaném projevu rozeznat popisné části.

Umím výstižně popsat věc, prostředí, zvíře, osobu nebo situaci.

Odhadnu, z jakého základového slova / jakých základových slov bylo slovo utvořeno.

Tvořím příbuzná slova pomocí různých slovtvorných prostředků – předpon, přípon a koncovek.

Při psaní používám pravidlo pro psaní zdvojených souhlásek na hranici předpony a kořene nebo kořene a přípony.

Kouzlo čtení

- Se čtením se to má podobně jako třeba s chůzí. Bez chození se těžko obejdeme. Stejně tak dnes každý počítá s tím, že umíme číst. Není to přitom až tak dlouho, co jsme se museli soustředit na každý svůj krok nebo na každé písmenko. A dnes? Naše oči běhají po řádcích stejně jako naše nohy po školní chodbě.
- V této kapitole se nad tématem čtení chvíli zastavíme. Zamyslíme se nad tím, co kromě písmen a slov při čtení vlastně vnímáme, jaké výhody a nevýhody mají texty oproti

fotkám a videu a co čtení v dnešní digitální době znamená.

- Ve slohové části si ukážeme, proč není dopis ani v jednadvacátém století mrtvá podoba komunikace, a třeba nás to přiměje někomu napsat úplně obyčejný (nebo neobyčejný?) dopis během blížících se prázdnin.
- V jazykové části pak uděláme velký krok od slov k větě a ukážeme si, z jakých základních kamenů se česká věta skládá.

Čtení

Kouzelná kniha

Lucinka došla k pultíku a položila ruku na knihu. Jakmile se jí dotkla, zabrněly ji prsty, jako by kniha byla nabitá elektřinou. A to vám byla kniha!

Byla psaná, ne tištěná, psaná jasným, rovnoměrným písmem, se silnými tahy směrem dolů a tenkými tahy směrem nahoru. Písmo bylo veliké, četlo se lépe než tištěné a bylo tak krásné, že Lucinka na ně celou minutu jen obdivně hleděla a docela zapomněla číst. Papír byl hladký a pevný a hezky voněl a na okrajích a kolem velikých barevných písmen na začátku každého kouzla byly obrázky.

Lucinka se skoro nemohla odtrhnout od první stránky, ale když ji otočila, ta následující byla právě tak zajímavá. „Musím pokračovat,“ pokárala se. Prošla asi třicet stran, které, kdyby si je byla zapamatovala, by ji naučily najít zakopaný poklad, vzpomenout si na zapomenuté věci, zapomenout věci, které zapomenout chce, poznat, jestli někdo mluví pravdu, přivolat (nebo zastavit) vítr, mlhu, sníh, plískanici nebo déšť, seslat kouzelný spánek a přičarovat někomu oslí hlavu. A čím víc četla, tím krásnější a opravdovější byly obrázky.

LEWIS, C. S. *Plavba Jitřního poutníka*. 2015.

1 PRÁCE S TEXTEM

- Popiš knihu pěti přídavnými jmény. Porovnej své odpovědi s ostatními ve třídě.
- Napiš, jakou knihu kouzel bys chtěl/a najít ty. Jak by měla vypadat? Napiš pět kouzel, která by měla obsahovat. Porovnej své odpovědi se sousedem/sousedkou.
- Proč bylo pro Lucinku těžké se od knihy odtrhnout? Stalo se ti to někdy také? O jaký text šlo?

Číst neznamená jen skládat z písmenek slova a ze slov věty. **Čím víc čteme, tím je pro nás čtení jednodušší.** Oči si všímají nejen slov, ale třeba i barev nebo obrázků a mozek do toho přemýšlí nad tím, **co nám chtěl pisatel sdělit, ukládá si informace a vytváří úžasné představy.** To všechno je čtení.

VÍŠ, ŽE...

Číst můžeme i tehdy, když nám oči neslouží, například pomocí Braillova písma.

- Otoč na deset vteřin na příští dvojstranu téhle učebnice, prohlédni si ji a rychle učebnici zavři. Vezmi papír, nakresli a napiš všechno, co si z dvojstrany pamatuješ: obrázky, barvy, slova nebo části textu.
- Rozdělte se podle druhu informací, kterých jste si zapamatovali nejvíc.

1. barvy	3. čísla
2. obrázky a fotky	4. slova/text

3 DISKUTUJTE

Proč by měl v době elektronických médií, v době Youtube, TikToku a všech možných zvukových médií přežít psaný text, tedy psané články, povídky, romány, básně? Co člověku přináší čtení?

Čtení je jeden ze způsobů, jak získávat **informace**. Může nám ale také přinášet **radost**. Díky čtení například prožíváme **příběhy**, sdílíme je a můžeme nakouknout **do jiných světů, skutečných, ale i vymyšlených**. Tím se rozvíjíme i my.

- 4 a) Označ u textů políčko podle toho, jestli při jejich čtení spíš získáváš informace nebo radost.

	informace	radost	informace i radost	to jsem ještě nikdy nečetl/a
encyklopedie s fotkami				
kniha, kterou právě čteš				
seznam na nákup				
meme				
složení koly na obalu lahve				

- b) Shodli jste se ve třídě? Pokud někde ne, proč?

- 5 Vypiš všechny druhy textů, které jsi dnes četl/a. Třeba textovou zprávu, jízdní řád, e-mail atd. Odpovědi potom vypiš na tabuli. Budete jich mít dohromady aspoň deset?

Texty se nikdy nevyskytují jen tak samy o sobě. Vždy se nachází v nějakém **kontextu** (byly vydány spolu s nějakými dalšími texty, vyšly v nějaké době atd.) a jejich autor/ka je vytvořil/a s určitým **záměrem** (např. informovat, přesvědčit nebo třeba pobavit).

VÍŠ, ŽE...

Slovo **meme** [mím] se v češtině používá v této původní podobě, nebo v podobě **mem**. Slovo se skloňuje pravidelně podle vzoru hrad.

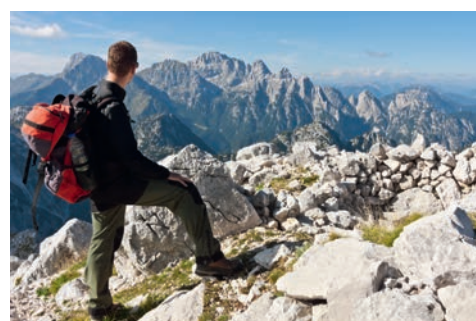
- 6 a) Přečti si následující texty a poté společně ve dvojici odpovězte na otázky.

A. Julské Alpy (slovensky Julijske Alpe, italsky Alpi Giulie) je pohoří patřící geologicky k soustavě Jižních vápencových Alp. Z větší části leží na území Slovenska, do Itálie zasahují pouze svou menší západní částí. Julské Alpy jsou zároveň nejvyšším pohořím Slovenska. Základním stavebním kamenem je triasový vápenec s výraznou vertikální modelací.

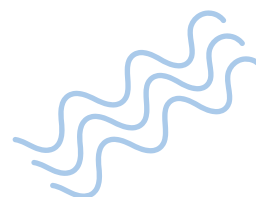
Podle Wikipedie

B. Julské Alpy – majestátní pohoří s jedinečnými scenériemi, které by měl spatřit každý milovník hor. Nad mohutnými hřebeny a hlubokými údolími se tyčí mytický Triglav – nejvyšší hora Slovenska, jejíž zdolání je výzvou pro každého pravého horala. A těm, kteří sice hory milují, ale raději z dálky a bez fyzické námahy, se nabízí jezero Bled. Zde můžete strávit příjemné chvíle v některé z místních restaurací, kochat se odrazem mocných hřbetů na jezerní hladině a to vše zakončit osvěžujícím koupáním, které je dostupné všem zcela zdarma.

Autorský text

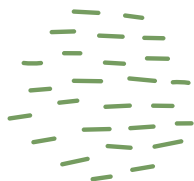

- b) Napište na tabuli, které informace se vyskytují v obou textech a které jen v některém z nich.
 c) Obsahují oba texty popis? Pokud ano, v čem se liší?
 d) Z každého textu vypiš na tabuli slova, která jsou spojená s nějakými emocemi nebo pocity. V kterém textu jich bylo více?
 e) U každého textu řekni, kde bys na něj mohl/a narazit.
 f) S jakým záměrem byly texty napsané?
 g) Přiřaď k textům fotografie. Svoje rozhodnutí zdůvodni.
 h) Který text se ti četl lépe a proč?

Dopis

1 a) Přečti si následující texty a odpověz na otázky níže.

Ahoj Jirko, jak vam na tabore utekl dalsi den?

14:20 ✓

1.

Cau mami pohoda. Hrali sme hry a skoro neprselo. Mam hlad.

14:50 ✓

3.

Od petra@petra.cz

Komu maminka@maminka.cz

Předmět pozdrav

Ahoj mami,
dneska jsme byli s oddílem v Bystřici. Nachodili jsme asi 15 km, svítilo sluníčko a cestou jsme hráli celotáborovku. Honza mě pořád štve. Dnes nám zase bouchal na chatku, fakt nevím, proč to dělá. Zítra dám vědět, jak se to vyvíjí. Ted' se jdu najíst, mám hlad.

Odeslat

Bystřice 19. července 2026

Ahoj mami,
posílám ti pozdrav z táborového výletu do Bystřice. Počasí vyšlo a cestou hrajeme hry. Jinak je to taky fajn – vedoucí jsou hodní, program nabitý.

Co ti ale musím říct, je, že mě štve Honza. Pořád nám bouchá na chatku a nedá nám pokoj. Naše vedoucí Radka říká, že se mu líbím. Já spíš ale myslím, že mu vadím. Uvidíme, dám ti zas vědět.

P. S. Mohli by ale líp vařit. Těším se na svíčkovou.

Měj se hezky

Petra

2.

- Porovnej texty. Při jaké příležitosti texty vznikly a jak byly doručeny adresátovi? Jaká se v nich používají oslovení? V kterém je uvedeno rozloučení? V kterém je podpis autora?
- Jaké výhody a nevýhody má způsob posílání těchto textů?
- Píšeš někdy dopisy, nebo pouze zprávy? Jak často dopisy i zprávy píšeš a komu bývají určeny?

Dopis je slohový útvar adresovaný konkrétnímu člověku nebo instituci. **Osobní dopis** může být psaný ručně nebo elektronicky, píšeme ho známé osobě. Jeho forma i obsah jsou volné. Na začátku bývá uvedeno **místo a datum** (Bystřice 19. července 2026), poté **oslovení** adresáta, na konci **rozloučení** a **podpis** autora. Zvláštním případem osobního dopisu je **anonymní dopis**. Pozor! Zaslání dopisu s výhrůžným obsahem je porušením zákona.

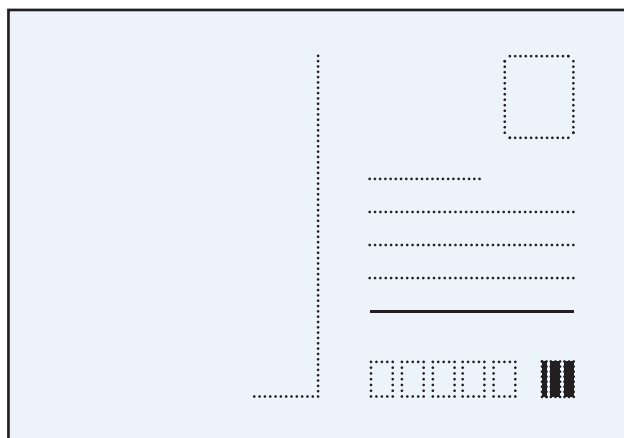
2 Vyber z následujících oslovení, pozdravů a rozloučení ty, které můžeš použít, pokud budeš psát někomu, s kým si vykáš.

Milá moje; Beruško; Dobrý den; Vážený pane učiteli; Paní ředitelko; Čau tati; Ahoj babi; Tak se měj; Tak zas brzo; Děkuje a zdraví; Zítra se ozvu s dalšími informacemi; Měj se dobře; Čus; Zdar

3 Vyzkoušej si psaní dopisu. Napiš kamarádce/kamarádovi z tábora dopis, ve kterém mimo jiné vysvětluješ, že na podzim pojedíš na důležité sportovní soustředění. Co je to přesně za akci? S kým a proč tam jedeš? Kdy a jak bude soustředění probíhat? Na co se nejvíc těšíš? Máš z něčeho obavy? Použij nejméně 70 slov.

- 4 a) Podívej se na prázdnou pohlednici a rozhodni, kam patří uvedené údaje.

23. 7. 2026
Slečna
Letní dětský tábor – U Kvítka 39
Ahoj Petruško,
400 70
Tvoje mamka
Poupěnkov
Petra Nováková
jsem ráda, že jsi na táboře spokojená!
Posílám pozdrav ze zahrady a těšíme se na tebe.

- b) Co na pohlednici ještě chybí, aby mohla být odeslaná?

- 5 a) Přines si do školy pohlednici, kterou vyplníš a odešleš někomu, komu by udělala radost.
b) Kdy jsi naposledy dostal/a dopis nebo pohled? Od koho byl? Potěšil tě? Co bylo na obrázku?
- 6 a) Přečti si dopis, který poslal spisovatel Karel Čapek (1890–1938) herečce Olze Scheinpflugové (1902–1968) ze své cesty po Itálii.

Ferrara 23. dubna 1923

Milá Olgo,
dnes poprvé mohu psát dopis, totiž venku pořádně přší, a já nemohu broudit po ulicích, jak to nesmírně rád dělám. Brouším sám a chvílemi mluvím k sobě; i ta samota mi dělá dobře. V Benátkách i později cestou jsem potkal hromadu hlasitých Čechů, ale nehlásil jsem se k nim. Sám, sám! Bože, tady se snadno cestuje! A dobře jí a pije! Kdybych tolik neběhal, ztloustl bych tu.

Benátky mne trochu zklamaly, Padova nesmírně překvapila, Ferrara mile okouzila, na další se teprve mohu těšit. Je mi teskně a snivě; moc často vzpomínám na Tebe, ale myslím si, že to, co já, bys asi nechtěla dělat: bloudit, třeba bez cíle, bez omrzení, od rána do večera – bůhví, jak Tě znám, s tím bys brzo praštila!

Těším se do Florencie, tam že už budu mít od Tebe dopis. Jakmile dostaneš toto psaní, piš mi už do Říma (posta centrale, ferma in posta).

Srdečně Tě líbá Tvůj Karel.

- b) Kolik let uplynulo od doby, kdy byl dopis napsán? Liší se podle tebe nějak v tom, co by někdo psal z cesty po Itálii dnes?

- c) Je možné z dopisu poznat, jaký vztah mezi sebou měli Karel a Olga?

- + d) Proč se v tvarech zájmena ty a tvůj používá velké písmeno? Je to v dopisech obvyklé?

- + e) Dopisy některých slavných lidí (jejich korespondence) jsou vydané knižně. Proč si dopisy slavných lidí získaly oblibu mnoha čtenářů?

- 7 Zeptej se rodičů nebo prarodičů, jestli mají z mládí schované nějaké dopisy. Od koho jsou? Proč si je po celé roky uschovávají?

SOUVISLOSTI...

Přijde ti vhodné publikovat **cizí korespondenci** posmrtně, tedy bez vědomí adresáta a příjemce? Víš, po jaké době po smrti autora se s jeho dílem může nakládat volně?

VÍŠ, ŽE...

Královská kancelář Buckinghamského paláce prý odpovídá na dopisy veřejnosti. Můžete tak společně za celou třídu napsat dopis s pozdravem královské rodině, třeba se dočkáte odpovědi.

Základ věty

Vlci útočí

Rozdivočelí vlci podnikli na osadu náhlý útok. Jako šípy se míhali přes osvětlené prostranství a v šeru útočili na vše, co bylo živé.

Černý havran také vyskočil z chýše a s napřaženou sekyrou honí rozlícené šelmy z tábora. Veveřice namáhavě vyšla před chatrč a dívala se, co se děje. V záblescích světla zahlédla otce, jak řál po rozběsněném vlku. Havrani vítězí! Veveřice se raduje z úspěchu boje.

Najednou přeletěl okolo ní černý stín a hup! – ze strany jí skočil na ramena velký vlk. Překvapená dívka nevydržela vlkův útok a převalila se do sněhu. Vlk trhal cáry z kožešiny, kterou měla na sobě. Vyřikla! Užůž do ní zatne hltavou tlamu...

Rup! Něco bouchlo. Nějaký chlapec skočil. Odhodlaně vráží do vlka ostrý oštěp. Ale rána nebyla dost mocná, vlk je sice vážně raněn, ale obrací se vztekle po útočníkovi. Dívka je však osvobozena, pozvedá se poněkud na sněhu a rozeznává v šeru, jak Havranpírko bojuje s vlkem...

ŠTORCH, E. *Osada Havranů*. 2012. Upraveno.

1 PRÁCE S TEXTEM

a) O kolika konkrétních lidech se v textu mluví? Najdi vlastní i obecná jména, kterými jsou v textu označeni.

b) Odpověz na otázky a dolož svou odpověď konkrétním místem v textu.

1. Kdo bojuje sekyrou?
Kdo bojuje oštěpem?
2. Kdo má strach?
Kdo je odvážný?
3. Kdo je vzteklý?
4. Kdo útočí?
Kdo se brání?

c) Doplň následující věty tak, aby bylo jasné, kdo co dělal. Věty přepiš do sešitu.

1. Vlci podnikli útok na osadu.
2. _____ na vše živé.
3. _____ rozlícené šelmy z tábora.
4. _____ otce bojujícího s vlky.
5. _____ dívku na zem.
6. _____ do vlka ostrý oštěp.

Věta je základní jednotka jazykového projevu. Vyjadřuje nějakou **událost** nebo obsahově ucelenou **myšlenku**. V řeči je zpravidla oddělená **pauzami**, v textu **interpunkčními znaménky** (.,?!:;) nebo **spojkami**.

Věta se skládá z **větných členů** – jednotlivých kousků informací.

Vlk	trhal	cáry	z kožešiny
Kdo?	Co dělal?	Co trhal?	Odkud trhal cáry?

Základními větnými členy jsou **podmět** a **přísudek**. Společně tvoří **základní skladební dvojici**.

Přísudek je větný člen, který nám říká, co se stalo nebo co se děje.

Např.: **Vlk trhal cáry z kožešiny. Havranpírko bojuje s vlkem. Něco bouchlo.**

Nejčastěji je vyjádřen **slovesem v určitém tvaru**, v takovém případě mu říkáme **přísudek slovesný**.

Každá úplná česká **věta** má **jeden přísudek**. V souvětí je tedy více různých přísudků – jejich počet ti napoví, z kolika vět se souvětí skládá.

Podmět je větný člen, který označuje **hlavního účastníka události**, toho, kdo provádí děj přísudku, toho, o kom (nebo to, o čem) se ve větě mluví. Zpravidla jde o **podstatné jméno** nebo **zájmeno v 1. pádě**, proto se na něj ptáme otázkou **Kdo, co** (prováděl děj vyjádřený přísudkem)?

Např.: **Kdo trhal cáry z kožešiny? – Vlk trhal cáry z kožešiny.**

Kdo bojuje s vlkem? – Havranpírko bojuje s vlkem.

Co bouchlo? – Něco bouchlo.

2 Vypiš z vět podměty a přísudky.

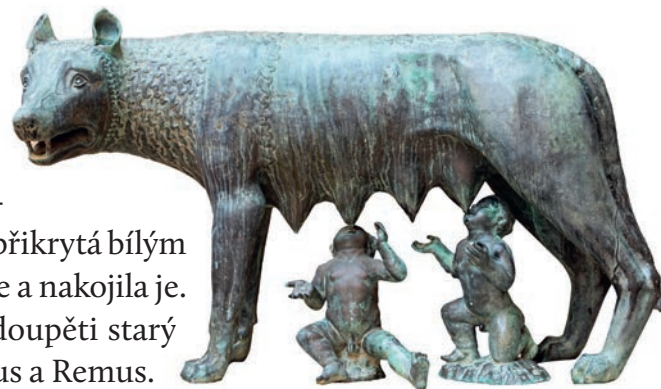
Moje sestra bude pořádát narozeninovou oslavu. Přijdou na ni i Lenka a Tereza. Moje teta má tři psy. Když někdo přijde na návštěvu, Diego ani Cassie se neukážou, ale Sam nás vždycky nadšeně vítá. Během mistrovství světa nenastalo žádné překvapení. Všechno dopadlo podle očekávání. Švédsko, Finsko i Kanada postoupily do čtvrtfinále. Kdo snědl zmrzlinu? Mýlit se neznamena hned ostudu.

Pokud je v podmětu více slov spojených spojkou (např. a, i, ani...) nebo čárkou, říkáme, že jde o **podmět několikanásobný** (Lenka a Tereza přijdou.; Švédsko, Finsko i Kanada postoupily.).

3 Urči počet vět v souvětích. Pomůže ti, když spočítáš přísudky.

Vlčice chodívala pít na břeh řeky Tibery, hustě porostlý rákosím. Jednoho rána však zašla dál, kde se řeka rozšiřovala a proud tekł pomaleji. Ještě se ani pořádně nenapila, když náhle ucítila podivný pach. Po hladině připlouval proutěný koš, v němž ležela dvě novorozenata, přikrytá bílým šátkem. Vlčice lidská mláďata odnesla do svého doupěte a nakojila je. Tak se o ně starala celé léto, až jednoho dne přišel k doupěti starý pastýř, vlezl dovnitř a děti našel. Dal jim jméno Romulus a Remus.

RAGACHE, C.-C. *Mýty a legendy. Vlci, draci, bájná zvířata*. 1991. Upraveno.

Čeština nemusí **podmět** vyjádřit v každé větě. O čem nebo o kom se mluví, poznáme z kontextu. V takovém případě říkáme, že ve větě je **nevyjádřený podmět**. Není to tak ale ve všech jazycích.

SOUVISLOSTI...

Víš, k jakému **evropskému městu** se váže tato pověst? Říká se, že ho založil právě **Romulus**. Co se podle pověstí stalo s druhým dvojčetem?

4 Najdi podměty. Je-li ve větě podmět nevyjádřený, řekni slovo, které na jeho místo patří.

Vlk obecný je naší největší psovitou šelmou. Na první pohled se podobá německému ovčáckému psu. Žije a loví ve smečce. Hravě uloví jelena i divoké prase. Příležitostně loví i ovce, pokud je lidé dostatečně nezabezpečí. Svoji kořist dokáže zvětřit na vzdálenost několika kilometrů.

Podle *ceskadivocina.hnutiduha.cz*, upraveno

Setkání s čarodějnicí

Soby řídil obtloustlý trpaslík, který byl vysoký sotva metr. Byl oblečený v kožichu z ledního medvěda a na hlavě měl kápi s dlouhým zlatým střapcem na špičce. Mohutný plnovous mu zakrýval kolena. Postava, která seděla za ním na vyvýšeném sedadle uprostřed saní, byla velká dáma, vyšší než jakákoli žena, kterou Edmund kdy viděl. I ona byla až po krk zahalená do bílé kožešiny, v pravé ruce držela dlouhou zlatou hůlku a na hlavě měla zlatou korunu. Její tvář byla bílá – nejen bledá, ale bílá jako sníh nebo papír nebo moučkový cukr, až na jasně červená ústa. Ta tvář byla krásná, ale pyšná, chladná a přísná.

LEWIS, C.S. *Letopisy Narnie: Lev, čarodějnice a skříň*. 2005. Upraveno.

5 PRÁCE S TEXTEM

a) Namaluj podle popisu v ukázce ilustraci. Porovnej svůj obrázek se spolužáky.

+ b) Najdi ve vyznačených větách z textu podmět a přísudek.

Někdy nám **přísudek** neříká, **co se děje**, ale spíš **jaké něco je, jaký někdo je** nebo **čím někdo je**. V takovém případě se přísudek skládá ze slovesa **být/bývat** (nebo **stát se/stávat se**) a podstatného nebo přídavného jména v 1. nebo 7. pádě.

Např.: Trpaslík **nebyl vysoký**. Královnina tvář **byla bílá**. Královna **byla dáma**.

Než se Edmund stal rytířem, byl jenom obyčejným chlapcem.

Takovým přísudkům říkáme **přísudek jmenný se sponou**. Často je používáme při popisu. Významově důležité je **jméno**, které nám říká, jaký/jaké nebo čím někdo/něco je (**vysoký, bílý, králem, chlapcem**). **Spona** je sloveso **být/bývat** nebo **stát se/stávat se**, které toto jméno spojuje s podmětem.

+ 6 V první větě najdi slovesný přísudek. Do druhé věty doplň jmenné části přísudků jmenných se sponou tak, aby vyjadřovaly povolání.

Pavla u soudu vynáší rozsudky nad obviněnými. Pavla je _____.

Linda tančí v Národním divadle Labutí jezero. Linda je _____.

Tereza píše dobrodružné knihy. Tereza je _____.

David se živí hraním fotbalu. David je _____.

Luboš složil zkoušky a bude se živit řízením letadel. Luboš se stal _____.

Jonáš bude od září trénovat naše florbalové mužstvo. Jonáš se stane _____.

+ 7 Vyber si nějakou postavu z knížky, kterou jsi naposledy četl/a. Napiš odstavec textu, v němž postavu popíšeš – kdo to je, jak vypadá, jaký/á je. Použij aspoň tři přísudky jmenné se sponou a tři přísudky slovesné.

+ 8 Spoj, co k sobě patří. Správně sestavená přísloví přepiš do sešitu.

Mladost	—	zajícova smrt
Čistota	—	staří žebráci
Mladí ležáci	—	plačky
Mnoho psů	—	půl zdraví
Hračky	—	radost

V různých příslovích, úslovích a ustálených spojeních se někdy **spona přísudku jmenného vynechává**:
Čistota je půl zdraví. → Čistota – půl zdraví.

- 9** Najdi podmět a urči jeho rod a případně životnost. Doplň správné spisovné koncovky přísudků. Pokud si nejsi jistý/á, zopakuj si pravidlo o shodě přísudku s podmětem pod textem.

Mohl_ existovat vlkodlaci? Tyto nestvůry děsil_ naše předky už před stovkami let. Lidé si o nich navymýšlel_ spoustu historek. Podle nich vlkodlaci měnil_ podobu za úplňku a napadal_ nevinné lidi. Proměnit se mohl_ i novorozeňata, pokud se narodil_ s prořezanými zuby. Zranit je mohl_ jen stříbrné kulky. Lidé obvinění z toho, že jsou vlkodlaky, byl_ souzen_. Po hrozném mučení se samozřejmě přiznal_. Ta obvinění však byl_ falešn_, roli hrál_ boje o moc nebo byl_ příčinou různé genetické choroby, které způsoboval_ znetvoření či nadměrné ochlupení. V Evropě probíhal_ procesy s domnělými vlkodlaky až do konce 17. století.

Podle stoplusjednicka.cz, dotyk.cz

Shoda přísudku s podmětem

Přísudek se s podmětem mluvnicky **shoduje v rodě a čísle**. Pokud je podmět v množném čísle a přísudek v minulém čase, pravopisné pravidlo se řídí rodem a životností podmětu.

mužský rod životný	mužský rod neživotný	ženský rod	střední rod
muži přišli	stromy vyrostly	ženy přišly	zvířata utekla

10 HRA

Zahrajte si **molekuly**. Rozdělte se na třetiny. Žáci z první třetiny napíší podstatné jméno v rodě muž. a č. mn. Žáci z druhé třetiny v rodě žen. a č. mn. Třetí třetina napíše jméno a příjmení nějaké slavné osobnosti. Podle pokynů učitele/ učitelky, kolik členů má mít několikanásobný podmět, vytvářejte a zapisujte věty, které budou začínat několikanásobným podmětem složeným z vašich slov a budou mít přísudek v minulém čase a v množném čísle.

Shoda přísudku s několikanásobným podmětem

- Pokud je v několikanásobném podmětu alespoň **jedno ze slov v rodě mužském životném**, píšeme v koncovce přísudku v minulém čase **-i**.
Babička a děda k nám přijeli na víkend. Jednotliví poslanci, vláda i občanské iniciativy podpořili v médiích návrh novely zákona.
- Pokud jsou **všechny členy** několikanásobného přísudku **rodu středního a v množném čísle**, píšeme v koncovce **-a**.
Všechna housata i kuřata na farmě se vylíhla během čtrnácti dnů.
- V **ostatních případech** píšeme **-y**, ať už jsou členy několikanásobného podmětu v jakémkoli rodě a čísle.
Odchované gorily a mláďata tygra usurijského zamířily do berlínské ZOO. Polsko a Slovensko se dohodly na spolupráci.

Je součástí několikanásobného podmětu podstatné jméno v mužském životném rodě?

NE

Jsou všechny členy několikanásobného podmětu ve středním rodě o množném čísle?

NE

ANO
I
A
Y

11 Doplň spisovné koncovky přísudku.

1. Harry, Ron a Hermione se rozběhl__ k lesu. Přípitky a hádky a zpěv se bez ustání rozléhal__ po okolí. Vzrušené hlasy, výkřiky a bubnování probudil__ vojáky právě včas. Král, šlechtici i dámy vešli__ do sálu. Kukuřice, žito a ječmen dozrával__ na polích. Židle, psací stůl i křeslo leželo__ na zemi převrácené. Vodík, kyslík a dusík tvořil__ většinu atmosféry na planetě. Petra, Kristýna a Sofie seděli__ ve třetí řadě.
2. Soucit a dojetí v sále by se dal__ krájet. Dřevo, dřevěné uhlí a brikety byl__ uskladněn__ v přístěnku. Křesla a látková sedátka stáli__ uprostřed místnosti. Čerstvé pečivo a zázvorová lízátka byl__ vystaven__ na pultě.

12 a) Pracujte ve skupinách po 2–4 členech. Z následujících slov sestavte co nejkratší, ale stále ještě smysluplné a bez dalšího vysvětlování dobře srozumitelné věty. Můžete jakkoliv měnit tvar slov (skloňovat nebo časovat), ale nesmíte nic dalšího přidávat. Použijte všechna zadaná slova.

Tereza, Lukáš, Ondřej, Mirka, Lucie, Dan, Tomáš, Nikola, Jana, Iveta, Markéta, najít, roztrhat, ušít, spát, napsat, odpustit, darovat, vyčítat, podvod, telefon, peníze, zrada, dopis, kniha, šaty

b) Ve větách podtrhněte podmět (rovnou čarou) a přísudek (vlnovkou).

c) U nepodtržených slov určete pád.

Všiml/a sis, že někdy jen **samotný podmět a přísudek** nestačí, aby dohromady utvořily smysluplnou větu? Většina sloves potřebuje ještě **další doplnění**, aby nám byla jasná událost, kterou popisují.

13 Popiš situace na obrázcích jednou větou. Věty napiš a podtrhni v nich jiná doplnění slovesa než podmět. V jakém jsou pádě?

14 Zeptej se pádovou otázkou na vyznačený větný člen.

Vzor: Maminka koupila brambory. → Koho, co koupila maminka?

Připravil společnost **o peníze**. Bavili jsme se **o plánech** na prázdniny. Celá rodina blahopřála **sestře** k narozeninám. Žena se bránila **obvinění** z krádeže. Cítili jsme **kouř**. Dlužíš **Jakubovi omluvu**. Konečně jsme se dočkali **prázdnin**. Doplatila jsem **na svou zvědavost**. Vědci experimentovali s nebezpečnými **viry**. **Mileně** už vůbec **nic** nevěřím. Báli jsme se **strašidel**. Věříte **ve vítězství**? Trochu pohnul **hlavou**.

Předmět je větný člen, na který se ptáme pádovou otázkou a který označuje dalšího účastníka situace. Předmět bývá vyjádřen podstatným jménem nebo zájmenem v jiném než 1. pádě (**koupila brambory, zavolala mamince, neodpověděl mu**), nebo předložkovou vazbou (**čekal na kamaráda, věřil ve vítězství**).

- 15** **Doplň předmět. Využij slovní spojení z nabídky a uveď ho ve správném pádě (někde doplníš i předložku); pád urči.**

Nabídka: žádná strašidla, horká kamna, těžká krize, starší bratr, život na vesnici, dům i stodola, všechna okna, Mirkův vtip, tvá pomoc.

Vzor: Babička nám vyprávěla ___o životě___ na vesnici___. (6. pád)

Smál se asi deset minut _____. Za rok postavil _____.

Zavři prosím _____. Nedotýkej se _____!

V minulém roce prošel _____. Stýská se mi _____.

Nebojíme se _____. Neobejdeme se _____.

- 16** a) Cizinci, kteří se učí česky, se musí naučit, která slovesa k sobě v češtině potřebují předmět. **Poznáš to i ty? Rozděli slovesa na ta, která předmět potřebují, a na ta, která ho nepotřebují.** potřebovat, vyčítat, zasmát se, chytit, darovat, milovat, váhat, spát, rozumět, chrápat, ponocovat
- b) Která z nich k sobě mohou vázat dokonce víc než jeden předmět?

Slovesům, která k sobě potřebují předmět, říkáme **předmětová slovesa** (Eva **krájí** jablka).

Existují i slovesa **bezpředmětová**, která žádné další doplnění nepotřebují (Mirek **zívá**, Tereza **tančí**).

- 17** a) Podívej se na následující neúplné věty.
- Lucinka vlezla.
 - Ocitla se.
 - Krajina tam vypadala.
 - Všechno dopadlo.
- b) Zeptej se pomocí **tázacích slov** tak, aby bylo jasné, jaká informace v nich chybí.
- c) **Dokonči věty pomocí větných členů z následující nabídky.**
dobře, do skříně, nádherně, v neznámé říši

Některá slovesa u sebe potřebují větný člen, na který se ptáme **tázacími slovy**, např. **kde**, **kam** nebo **jak**. Takovému větnému členu říkáme **přísluvečné určení**. Přísluvečné určení označuje okolnost – např. **místo**, kterého se slovesný děj týká (bydlí **na vesnici**), nebo **způsob**, jakým slovesný děj probíhá (tváří se **znučně**).

- 18** **Doplň jmennou část přísudku, předmět nebo přísluvečné určení podle emotikonů. Řekni, o který z těchto tří větných členů jde.**

- Můj kamarád Honza je výborný 🏊. Tento týden odjíždí do 🇨🇦 na mezinárodní závody. Určitě to dopadne 👍 a Honza přiveze 🏅.
- Jednou bych se ráda dostala do 🌌. Až vyrostu, stanu se 🚀. Řídit 🚀 a vidět naši 🌍 z dálky musí být vážně 👍.
- Moje kamarádka Lenka se v útulku stará o 🐕, ke kterým se lidé chovali 😡. Krmí je, chodí s nimi na procházky a vozí je k 🚗. Pejskové jsou s ní 😊 a Lenka říká, že by si je nejraději všechny odvezla 🏠. Lenka je prostě 😊.

Základ věty tvoří **přísudek** a **podmět**, případně další větné členy – **předmět** a **přísluvečné určení**, pokud je k sobě sloveso v přísudku potřebuje.

KOUZLO ČTENÍ

MOJE POKROKY

Co už vím

Vím, že při čtení nevnímám jen to, jak jdou po sobě jednotlivá slova a písmena, ale také to, jak je text uspořádán do odstavců, jestli jsou u něj nějaké obrázky a jak je graficky upraven.

Vím, že na čtení a porozumění textu mají velký vliv naše čtenářské i ostatní zkušenosti.

Vím, že pro pochopení textu je často užitečné se zamyslet nad tím, s jakým záměrem a za jakých okolností byl napsán.

Vím, že osobní dopis píšeme známé osobě, jeho forma je volná a může obsahovat různá témata.

Vím, že zaslání dopisu s výhružným obsahem je porušení zákona.

Vím, že věta je základní jednotka jazykového projevu a základní větné členy jsou podmět a přísudek.

Vím, že čeština může mít nevyjádřený podmět.

Vím, že některá slovesa potřebují ještě další doplnění, např. předmět nebo příslovečné určení.

Co už umím

U každého tvrzení vyber obrázek, který odpovídá tomu, jak dobře danou věc ovládáš.

Umím u textu určit, s jakým záměrem byl napsán.

Umím napsat pohlednici a osobní dopis.

Umím napsat spisovnou koncovku podle pravidel shody přísudku s podmětem.

Umím ve větě poznat podmět a přísudek, včetně přísudku jmenného se sponou.

Určím pád předmětu.

10

Co je psáno

- Zuby si čistíme dvakrát denně, jíme tak pětkrát, telefon kontrolujeme třeba dvacetkrát. Kolikrát ale během běžného dne něco píšeme? Zprávu, mail, status na sociální síti, úkol na zeměpis, vzkaz někomu z béčka, seznam na nákup, zápis do deníku, pohled prarodičům z výletu, jmenovku na dárek, telefonní číslo fixou na předloktí nebo jadrné slovo prstem na zamlžené okno autobusu. Píšeme skoro tak často a v tolika podobách, jako mluvíme.
- V této kapitole se podíváme na různé podoby psaní: od psaní v ruce přes psací stroje až k fontům na počítači. Na příkladu pohlednice z tábora si také zopakujeme, s čím jsme se během komunikační výchovy celý rok seznamovali.
- Ve slohové části si zopakuje všechno, co jsme se během roku naučili o stavbě textu a jeho podobách v různých komunikačních situacích.
- I v jazykové části se s hlubokým nádechem ponoříme do opakování. Opakování je matka... čeho?

Psaní

Jeden sloh týdně. Třicet šest slohů ročně. Od šesté do deváté třídy sto čtyřicet čtyři slohy. *Popište, jací jste, Vyprávějte o svých prázdninách, Večer v rodinném kruhu, V čem jste se od loňského roku změnili?, Popište zahradu vaší tetičky.* Vážně! Opravdu nám zadal tohle téma: *Popište zahradu vaší tetičky!* Kamo

a já jsme zůstali následující sobotu po škole: já mám zahradu, ale bez tetičky, Kamo má tetičku, ale ta zas nemá zahradu. S Crastaingem si totiž člověk nemohl jen tak vymýšlet; mával pak vaší písめkou nad hlavou a vřeštěl: „To není dílo fantazie, vy nešťastníku, ale bohapustá lež!“

Pamatoval si samozřejmě všechny naše úkoly. Šuškal se, že nás díky těm písめkám zná líp než my sami.

PENNAC, D.: *Kamo a já.* 2012.

1 PRÁCE S TEXTEM

- Proč zůstal vypravěč a Kamo následující sobotu po škole?
- Kterou věc učitel Crastaing na slozích podle úryvku určitě hodnotil?
- Psali podle tebe vypravěč a Kamo školní slohy pod učitelem Crastaingem rádi? Najdi v textu místo, které tvoji odpověď podpoří.
- Které téma z těch, co zadával učitel Crastaing, bys ve školním slohu psal/a nejradši a proč? Jaký slohový útvar by se k takovému tématu hodil nejvíc?
- Napište zprávu, kterou poslal učitel Crastaing rodičům vypravěče o tom, že jejich syn bude po škole. Napište do zprávy všechny náležitosti jako oslovení, pozdrav a připojte vysvětlení, proč takový trest vypravěči udělil. Psal by zprávu v ruce nebo elektronicky?

Komunikace před třiceti lety a ta současná se dost liší. **Psaní na počítači** nebo **mobilu** je rychlejší a zpráva se k adresátovi dostane skoro okamžitě. **Psaní** ale vždycky mohlo být i **uměleckým vyjádřením**. Ať už píšeme v ruce, nebo komunikujeme elektronicky, můžeme si pohrát nejen s **obrázky** nebo **emotikony**, ale i se samotným **písmem**.

2 Všimni si rozdílů mezi třemi různými podobami písma a stručně je popiš.

- Tohle je patkové písmo Times New Roman, používá se hlavně pro tištěný text, knihy apod.
- Tohle je bezpatkové písmo Open Sans, používá se hlavně pro elektronický text, třeba e-mail.
- Tohle je písmo Caveat Brush inspirované komiksem, je to hravé písmo hlavně pro děti.

Při psaní v textovém editoru na počítači nebo tabletu můžeme vybírat z množství různých písme (fontů). Základní rozdělení je na **písma patková**, jejichž písmena mají tahy zakončené zobáčkem (patkou), a **písma bezpatková**. Některá písma mají vypadat, jako by byla psaná v ruce.

3 Ve škole si můžeš psát poznámky nebo úkoly rukou nebo třeba na tabletu. Srovnej oba způsoby psaní podle následujících kritérií:

1. Co je rychlejší?
2. Co je náročnější pro tvoje tělo?
3. Co je trvanlivější, tedy co vydrží déle?
4. Jak můžeš v poznámkách opravovat a přepisovat?
5. Jak můžeš v poznámkách vyznačovat důležité věci?
6. Jak můžeš poznámky a úkoly propojovat s jinými zdroji, obrázky, fotkami?

4 a) Česká pošta už pár let nabízí možnost napsat pohlednici online. Na pohled tady můžete nahrát fotku a hrát si s písmem i emotikony. Vylosujte si ve třídě někoho z vás a zkuste pro něj/ni online pohlednici z prázdnin připravit. Pokud to půjde, můžete si je o prázdninách skutečně poslat.

b) V čem je psaní pohledu v ruce a pohledu online jiné? Napiš tři rozdíly. Co tě baví víc?

5 a) Přečtěte si Brunův pohled a odpovězte na otázky.

b) Najdi slovo nebo slova, kterým by prarodiče nemuseli rozumět. Nahraď je jiným slovem, aby byl text pro prarodiče bez problémů srozumitelný.

c) Povedlo se Brunovi vyjádřit prosbu?

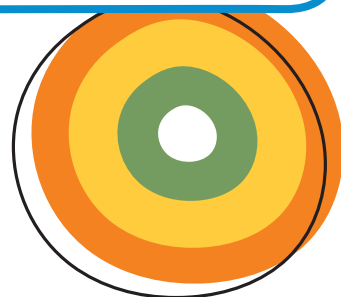
d) Co všechno se prarodiče z Brunova pohledu dozvěděli o táboře?

e) Líbí se Brunovi na táboře, nebo ne? Najdi v textu místa, která na to odpovídají.

f) Co všechno by prarodiče potřebovali zjistit, aby mohli Brunovi poslat peníze na nákup na výletě?

g) Představte si, že Bruno prarodičům nepíše pohled, ale zavolá. Vyberte tři lidi, Bruna, babičku a dědu, kteří obsah pohledu přehrají jako telefonický hovor. Mluvil by Bruno stejně, jako kdyby psal? Jak by reagovali babička a děda, doptávali by se na něco?

Při psaní rukou a při psaní na počítači, tabletu nebo mobilu využíváme jiné motorické schopnosti a jinak pracuje i náš mozek. Psát si poznámky ručně pomáhá podle výzkumů při učení. Dnes se vyvíjejí dokonalé způsoby strojového přepisu mluveného projevu – to může pomoci mimo jiné i lidem, kteří neovládají ruce.

Ahoj babi a dědo,
jsem na táboře, je to tu dobrý.
K snídani jsou rohlíky a pomazánky, ty jseš mi teda nechutnej, jenom jednou byla bábovka, babi!
Obědy mi teda vůbec nestačej, jsou mega malý a přidávat si můžou jenom nejmenší děti, no cap. NECHÁPU!! Na výletě si fr koupím jídlo. Poslali byste mi pls peníze na jídlo? Jdeme v úterý na ten výlet. Děkuji!

Tak ahoj

Bruno

VÍŠ, ŽE...

Některá písma se čtou **dyslektikům**, tedy lidem, kteří mají potíže s plynulým čtením textu, snadněji než jiná. Je to například Arial, Verdana nebo Dysfont, který je pro dyslektiky přímo určený.

Psát texty není nikdy snadné, i když je to jen pohled prarodičům. Chce to **trénovat** podobně jako potápění v rybníku, pletení svetrů nebo mluvení na veřejnosti. **Tak to nevzdávejte!**

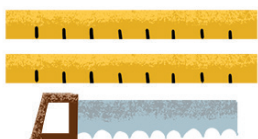

Opakování

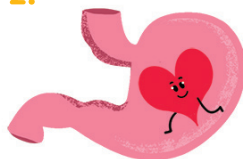
1 Prohlédni si obrázky a vymysli, co představují.

Nápověda: obrázky zobrazují přísloví

1.

2.

3.

Podle umimecesky.cz

2 a) Přečti si následující texty a najdi jim správný obrázek ve cvičení 1. Pak přiřaď z nabídky ke každému textu, v čem by bylo dobré ho zlepšit.

- A.** Já zkrátka miluju jídlo, to je známá věc, tak mě napadlo, že bysme na to první rande měli jít někam do restaurace, protože jídlo snad miluje každý, nejen já, a světe div se, teď milujeme nejen jídlo, ale i sebe.
- B.** Podle principu činnosti se dělí na přímočaré a kotoučové a podle řezaného materiálu na pily na dřevo, na kov, na kámen a podobně. Pila je nástroj nebo stroj k dělení (řezání) materiálu ozubeným listem, kotoučem, pásem nebo řetězem.
- C.** Jiří Pavlica na otázku, zda jsme národ s mimořádně vivinutým citem pro hudbu, říká: Zušky nevychovávali primárně virtuosi a hudebníky, kteří by měly dobývat svět a vyhrávat hitparády Tam se kultivují lidé a naše společnost obecně.

Nabídka: 1. v pravopise (chyby v psaní y, i) a interpunkci; 2. v rozdělení do vět; 3. v pořadí vět

- b)** Vyber si jeden z textů a nedostatek v něm oprav.
- c)** Najdi v textu **A** nespisovné tvary a nahraď je spisovnými.

3 a) Na čtyři linky doplň podle smyslu výrazy **protože, totiž, sice, jenže**, aby informace lépe navazovaly.

Hudební výchova v každé škole má v českých zemích tradici přinejmenším od baroka. Národní obrozenci _____ často líčili katolickou církev jako nástroj k potlačení českého jazyka a kultury, _____ právě ona hrála v hudebním vzdělávání českého národa naprosto klíčovou roli. Byla _____ největším mecenášem hudebních skladatelů, _____ chtěla přivést lidi do kostela tím, že jim nabízela kvalitní hudbu. Od všech učitelů na období dnešní základní školy se očekávalo, že budou k hudbě vést děti. Učitel měl povinnost vést kostelní sbor. Každý člověk jen s trochou nadání měl a má v českých zemích příležitost na historické hudební tradice navázat. Žádná jiná země nemá podobně rozšířenou, státem podporovanou a placenou síť základních uměleckých škol.

Podle dvojka.rozhlas.cz

- b)** Do vět na dalších řádcích doplň podobné výrazy jako v **a)** tak, aby text lépe navazoval.
- c)** Rozděl text na odstavce.
- d)** Téma každého odstavce shrň jednou větou nebo 3–5 slovy a vytvoř osnovu textu.

4 a) Přečti si tři texty. Jaké téma všechny propojuje?

1. Podle jihokorejské ústavy musí muži nastoupit na 20 měsíců dlouhou vojenskou službu. Jižní Korea umožní mladým popovým zpěvákům termín nástupu odložit. Popoví zpěváci budou moci podle zákona požádat až o dvouletý odklad. Na ten dosud měli nárok pouze hudebníci zabývající se vážnou či lidovou hudbou nebo sportovci. Podle *blesk.cz*

2. Byly jednou jedny housle a ty příšerně vrzaly. Nebylo to tím, že by na ně někdo neuměl hrát, ani tím, že by je někdo neuměl naladit, bylo to proto, že v nich bydlelo houslové strašidlo. To strašidlo nemělo hudební sluch, což byl průšvih. Housle totiž patřily pánovi, který hrál ve filharmonii. Koupil si housle a naladil je a těšil se, jak si hezky zahraje. Jenže ouvej. Housle vydaly vrzavý zvuk, jako když řeže strom motorovou pilou. Zkusil to znovu, ale dopadlo to stejně. Pán se poškrábal na hlavě. Co s tím? Vrátit je přece nemůže! [...] Podle *pohadkozem.cz*

3. Ahoj :) Všímám si, že se to tu v poslední době zaplňuje lidmi i s trochu méně tradičními zájmy, tak jsem si říkala, že bych založila tohle vlákno. Třeba se taky najdou nějakí nadšenci na pokec a tipy. :) Ve svém okolí prakticky nikoho s podobnými zájmy, tak jsem si říkala, že se třeba tady najde podobná spřízněná duše. Líbí se mi korejský pop, ráda koukám na filmy a seriály, ráda čtu. Těším se na zprávičky! Podle *emimino.cz*

b) Rozhodni, který text:

- A. Patří do literární komunikační sféry ____
- B. Patří do sféry každodenní komunikace ____
- C. Patří do mediální komunikační sféry ____
- D. Obsahuje výkladový slohový postup ____
- E. Obsahuje vyprávěcí slohový postup ____

c) Vyber slohové útvary, ke kterým tyto texty nejspíše patří.

referát, inzerát, pozvánka, dopis, charakteristika, přání, pohádka, zpráva, příspěvek na fóru

d) Text 2 není dokončený. Dopiš jeho pokračování, aby obsahovalo všechna následující slova: **orchestr, zhoupnout, děsivě**. První dvě slova mohou být užita v různých tvarech.

5 a) Napiš omluvu své učitelce / svému učiteli na Základní umělecké škole, že nepřijsi na hodinu.

b) Napiš omluvu kamarádovi/kamarádce, že s ním/ní nakonec na koncert nepůjdeš.

c) Obě omluvy porovnej. Jak začínají a jak končí? Jsou obě stejně dlouhé? Jak se liší uvedení důvodů, proč nepřijsi? Jak se liší použitá slova?

6 a) Vyber si téma pro svůj text: 1. historie oblíbené kapely, 2. koncert, na kterém jsem nedávno byl/a, 3. jak se učí hrát na nějaký hudební nástroj, 4. jak vypadá můj oblíbený zpěvák / oblíbená zpěvačka.

b) Řekni, jak se na psaní textu připravíš (např. Jaké použiješ zdroje informací? Jak zajistíš, aby informace dobře navazovaly? Použiješ k něčemu myšlenkovou mapu?).

c) Text na vybrané téma napiš (rozsah asi 70–100 slov). Použij v něm aspoň pět přídavných jmen a jedno přirovnání.

Co už umíme

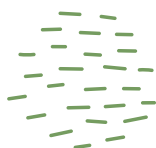
Dopis ze Země

Drahý Rifzadelí,
tak jsme tady, namačkaní v odporném „domě“ na **Zemi**, té nejnerudnější a nejohyzdnější planetě v celém vesmíru. Je tu pořád šedivo a navíc příšerná zima, což není nic překvapivého vzhledem k tomu, že má tahle planeta jen jedno jediné slunce a to po většinu času **zakrývají** mokré poletující hroudy, kterým se říká „mraky“. Klepu se jak pluglík a **zuřím** jako pytel škrabilušek.

Takže teď jsme se přeměnili do pozemské podoby a „zabydlujeme se“ v tom nechutném příbytku. Pozemšťani mají jenom jednu hlavu. Není divu, že jsou tak hloupí. Taký mají pouhopouhé dvě oční bulvy, které směřují dopředu. Pozemšťani nemají **srst** jako my. Spoustě dalších **živočichů** na jejich planetě sice **roste**, ale človíček je považují za podřadné tvory.

Hrozně mi chybí maminka s tatínkem a taky mamča s taťuldou a máma s tátou. Je hrozně zvláštní trávit čas jen s jedněmi **rodiči** a navíc ještě se svou nejotravnější sestrou. Ale přesně tak spousta **Pozemšťanů** žije.

Tvůj oddaný kamarád
Čurifác

ASQUITH, R. *Dopisy mimozemského školáka*. 2010. Upraveno.

1 PRÁCE S TEXTEM

- Na základě informací z textu a vlastní fantazie napiš popis mimozemského školáka v jeho původní podobě. Namaluj jeho obrázek.
- Jak vnímá Čurifác planetu Zemi? Líbí se mu tady? Najdi v textu přídavná jména, která naši planetu a nás, její obyvatele, hodnotí.
- Jak se podle textu liší pozemská a mimozemská rodina?
- Podle jakého vzoru by se skloňovala slova z textu **pluglík** a **škrabilušek**?
- Najdi základová slova k následujícím slovům z textu a řekni, zda vznikla odvozením pomocí přípony nebo předpony.
pozemšťan, oční, překvapivý, poletující, přeměnit, zabydlet
- Jaká pozemská přirovnání bys použil/a ve větách **Klepu se jako...** a **Zuřím jako...**?
- Z následujících slov vyber zdobnělinu. Od ostatních slov zdobnělinu utvoř.
planeta, hrouda, taťulda, človíček, slunce, mamča
- U vyznačených slov v textu urči mluvnické kategorie.
- Najdi v textu dvě osobní, dvě přivlastňovací a dvě ukazovací zájmena.

- Napiš 10–15řádkový dopis Čurifácovi, ve kterém ho podpoříš a navrhneš mu, proč by měl dát Zemi a Pozemšťanům ještě šanci. Co hezkého tady může vidět a zažít? Piš sám/sama za sebe.

3 Urči vyznačené větné členy.

Spoustě živočichů na Zemi roste **srst**.
 Oční bulvy směřují **dopředu**.
 Pozemšťané **jsou hloupí**.
 Zabydlujeme se **v** tom nechutném **příbytku**.

Přeměnili jsme se do pozemské podoby.
 Hrozně mi chybí **mamča a taťulda**.
 Přesně **tak** spousta Pozemšťanů žije.
 Človíčky **je** považují za podřadné tvory.

Proč mě nemají rádi?

Čurifác má mnohem lepší schopnosti než pozemské děti, proto se mu ve škole neobvykle daří. Například namaluje překrásný portrét svojí spolužačky.

Celá třída zahučela: „Júúúúúúúúúúúúúúúú!“

Pan učitel si o tom chtěl ještě promluvit, jenomže to už hodina skončila a my museli vyrazit na tělocvik. Cestou ven mi všichni pořád dokolečka opakovali, že jsem „hustej“ a „krutej“. Podle slovníčku to znamená „málo řídký“ a „zlý“ – očividně mě nesnášejí.

Při tělocviku hraje s ostatními fotbal a snadno střílí góly.

Připsal jsem si další čtyři snadné góly, než na mě pan tělocvikář vrhnul divný pohled a foukl do svého pískátka.

A vtom mě začali spoluhráči mlátit do zad a ječet! Co jsem tak mohl pokazit tentokrát? Možná se zlobili, že jsem ke skórování nepustil nikoho jiného.

V druhé polovině hry už jsem byl opatrnější. Vstřelil jsem jenom dvě branky. Řeknu ti, že bylo fakt vyčerpávající snažit se působit jako tak strašně pomalé a neschopné trdlo.

Po skončení zápasu do mě začali zase bouchat, ale tentokrát mi přitom ukazovali žvýkáci čepele, což je na Zemi známka přátelství, takže to možná nakonec zas tak hrozně nedopadlo.

ASQUITH, R. *Dopisy mimozemského školáka*. 2010. Upraveno.

4 PRÁCE S TEXTEM

a) Čurifác je zmatený z komunikačních signálů, které k němu spolužáci vysílají. Najdi v textu příklady verbálních a neverbálních jazykových prostředků a řekni, jestli si je vysvětluje správně, nebo nesprávně a proč.

b) Co myslí Čurifác souslovím **žvýkáci čepele**?

+ c) Najdi základová slova k následujícím slovům a řekni, jak od nich byla utvořena. pískátko, žvýkáci, připsat, promluvit, nakonec

+ d) Napiš pro Čurifáce lepší definici hodnotících přídavných jmen **hustej** a **krutej**.

5 Doplně text.

Dočkáme se návštěv __ vyspělých b __ tostí z vesmíru? Vědci si m __ slí, že ve vesmíru nejsme jediní, ale nev __ me, jak b __ mimozemšťané mohl __ v __ padat. Mají hlav __ neobv __ kl __ ch tvarů? Kolik mají pohlav __ ? Jsou přemýšliv __ , nebo hloup __ ? Jaké mají sm __ sl __ ? Jak by v __ padal __ jejich oči? Čím by se živ __ l __ ? Kapal by z nich sl __ z jako ve f __ lmech? Na tyto otázky vědci ještě nenašli __ odpověď. Mimozemské civilizace se určitě přizpůsobil __ podm __ nkám života na sv __ ch planetách. Proto mohou v __ padat úplně l __ bovolně. A možná, že už nás takov __ návštěvníci kontaktoval __ , jen jsme si jich nevšiml __ .

Co už vím

Vím, že při psaní je třeba myslet na to, aby byl text pro čtenáře dobře srozumitelný.

Vím, že různým stylům písma se říká fonty.

Vím, že je pro mě výhodné umět dobře psát.

Vím, že text má být logicky sestaven a jeho části dobře provázány.

Vím, že texty pro různé příležitosti se liší.

Co už umím

U každého tvrzení vyber obrázek, který odpovídá tomu, jak dobře danou věc ovládáš.

Umím se zamyslet nad tím, jak nejlépe zapsat to, co chci sdělit (rukou / na klávesnici, ve větách / v bodech, formálně/ neformálně atd.).

Umím napsat jednoduchý text pro různé komunikační situace.

Umím poznat, do jaké komunikační sféry text patří.

Poznám podstatné jméno, přídavné jméno, zájmeno, sloveso a příslovce.

U ohebných slov umím určit mluvnické kategorie.

Najdu ke slovu jeho základové slovo, poznám předponu, příponu a koncovku.

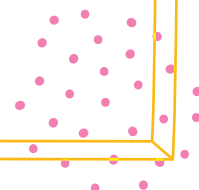
Určím ve větě podmět a přísudek.

Poznám, že sloveso potřebuje předmět nebo příslovečné určení.

Používám jmenné vzory a pravidlo o shodě přísudku s podmětem při kontrole pravopisu.

Více informací o projektu se dozvíte
načtením tohoto QR kódu.

**PILOTNÍ VÝTISK.
URČENO VÝHRADNĚ PRO SPOLUPRÁCI
S NAKLADATELSTVÍM FRAUS KLETT.**